

ЧЫТАЙЦЕ СВАЮ ГАЗЕТУ САМІ, КАЛІ НАС НЕ МОЖАЦЕ АБАРАЊІЦЬ...

Калі гадавая падпіска вашай газеты будзе каштаваць больш як 100 рублёў, вы страціце, а не набудзеце. Мы абдымаем не газет, а людзей. У гэты год абдымаць чытаць. Ужо і так абдымаем да пятай часткі. А пятай часткі не было, і калі яны. Усё ашуквалі мужыкі да грабавых. Каму гэты выдаткі, хто падтуроўвае народ да грабавых? Вы лічыце, што мы нічога не разумеем? Сёння поўныя ходы адра-

Тэма атрымала рэдакцыя ў адказ на публікацыю аб маючым адбыцца павышэнні цэн на падпіску. Мы поўнацэнна падзяляем перакананне аўтара ў тым, што цэны на газеты не павінны расці. Мы адстойваем гэту пазіцыю перад Міністэрствам сувязі і інфармацыі. Аднак ад нас, журналістаў, залежыць далейшае не ўсё. Відавочна, у гэтай барацьбе не апошняе ролю адыграе і голас народа. Мы спадзяемся на падтрымку сваіх чытачоў.

3 ЛЕГКАЯ ПАРАЙ?

Сярод звычайных паведамленняў аб узростных цэнах ёсць сапраўды кур'ёзныя. Вось, напрыклад, з раёнага цэнтру Маладзечна. Тут кажуць, у мясцовай лавцы падаражаў, і яго кошт склаўся сапраўды 10 рублёў. Сапраўды, падарожжа лавы жадзе лёгкай пара — яна стала цяжкая.

Як вядома, падаражэл лавачны паслугі ва ўсёй рэспубліцы. Але таго «крутога» падаражання, як у Маладзечна, мы яшчэ не ведаем.

У БІБАІЯТЭК—КАНКУРЭНТ СУР'ЕЗНЫ

НАВАГРУДАК (В. Патроў). Не выключана, што ў гарадскіх бібліятэках неўзабаве з'явіцца некалькі сур'езных канкурэнтаў. У адным з кіёўскіх «Саюдаў» рэз на тэматычны (на падтрымку) адрабавана бібліятэка на грамадскіх пачатках, дзе можна ўзяць пачы-

АФЕРЫ ВАКОЛ «МАЛЬБАРА»

ГРОДЗЕНСКІ РАЁН (В. Пракопчык). Як мы лічыце, чаго не хапае жыхарам Гродзенскага раёна? Абяцанне? Абяцанне? Не! У Гродзенскім раёне пачаўся пераход ад «Мальбара» да «Мальбара». На Беларускі ўніверсальнай бібліятэцы заключана кантракт з МП «Стандарт» г. Брэста, якое накіроўвае ў Скідаў 50 тысяч пачкаў гэтага «дэфіцыту». Цэна — 17 рублёў за пачка. Праўдзіннае спажыванне тавараў павіннае прадавацца па 20 рублёў. І тут пачаўся самае дзіўнае. Думалі, чытачы адрозныя паступілі ў гандлёвую сетку? Іх тут жа пачалі рэалізоўваць малымі прадпрыемствамі і калерарыямі. Відавочна, гэтую аперцыю рыхтавалі за гэта. Яны бачылі ў тым, што закон забараняе продаж тавараў калерарыямі. 14 тысяч пачкаў «Мальбара» на 294 тысяч рублёў (як і ў спажыванні тавараў) нехта бачыць за вытворца-камерыйнай фірмы «Дарына» (потым выстелася, што такі чалавек у гэтай фірме не працуе, а чытачы туды наогул не паступілі), 8,5 тысяч пачкаў купіў Конараў з МП «Котра». 83 тысяч рублёў за праддзеныя 3 тыс. пачкаў паступілі ў касу спажыванства ад Сідарчука, які быў нам прадстаўляў калерарыю «Старт». Як потым выстелася, таго калерарыя на Гродзеншчыне не існуе. Не гаворачы ўжо аб тым, што ў вышэйзгаданых асобах не мелі нават даручэння на атрыманне чытачоў ад сваіх фірм, нахалства на іх рэалізацыю не вылісвалі, і тым не менш гэта не перашкодна іх атрымаць 25,5 тысяч пачкаў чытачоў. А спажыванства ўключыла 555,5 тысяч рублёў адрозныя ў справяднасці аб выкананні пачка тавараў. Астатнія чытачы на ўважліва старэйшым спажыванства А. Лукінава былі на пару дзён рэалізацыі праз гандлёвую сетку. Прачытаў бы талонаў і без захавання норм продажу. Зноў жа была выдатная магчымасць для набываў гэтага дэфіцыту ў неабмежаванай колькасці для яго далейшага перапродажу на больш высокіх цэнах. Кажуць, што ў Польшчы на «Мальбара» робяць крэдытны бізнес.

Жыццёвая энцыклапедыя

ВАША ЗДОРОВ'Е

Лячэнне без лякарстваў

Калі доктар лічыць, што ў дзіцяці з'явілася вострая рэспіраторная захворванне або брахніт, трэба прымяніць спецыяльнае лячэнне.

Пры гэтым папярэджанні ідзе не так хутка, як звычайна, арганізм працягвае выпрабаванне ахову, не стэртылізуючы кішчэчнік (што толькі ў сабе дысбактэрыя). Апрача гэта, многія элементы неграды-цыйнага лячэння загарту-ваюць і ўмоўваюць.

Так званая прастуда па-чынаецца з насмарку. Дзе-цяці раніцца ўаросту амаль перад кожным кармленнем трэба прычынаць нос. Спа-чатку прымаюць яго сода-вым рэстворам (1 чайная лыжка соды на шклянку ва-ды), а потым закапваюць адну-два кроплі груднога

малака, паколькі ў ім утрымліваюцца ўсе ахоўныя рэчывы, якія чалавек выпра-боўвае на працягу жыцця. Калі ў малаці малака, можна закапваць 1—2 кроплі цытравінавага алей.

Небаспешна ўводзіць ва-дацукі ў асцярожнасці праз грушу, таму што ў дзіцяці вадацукі з носа ў вухах, а таму лепш прымаюць нос кропкамі, змочанымі ў содавым рэстворы.

Пры насмарку старэйшым дзіцяці вельмі добра па-чынаць ногі, калі тэмпература не вышэй 38 градусаў. Спа-чатку трэба апусціць ногі ў цёплую ваду, а потым пасту-пова даліваць гарачую, каб

тэмпература яе дайшла да 40—41 градуса. Як толькі ногі пачынаюць гарэць, абы-лі іх халоднай вадой, а потым зноў апусціць у гар-чую. І так тры разы.

Пасля апошняга аблівання халоднай вадой адыць шар-ціняныя шкарпэткі і пакасіць ў пачасе. Можна парыві і ручкі, або тое і другое.

Маленькім дзіцяці робяць так званыя «абціжкі»: на но-жкі падкладваюць бавоўняныя шкарпэткі або паўзункі, да пятак прыкладваюць па па-лавіцы гарчынікі, змоча-нага ў цёплай (!) вадзе, зверху — шарціняны шкар-пэткі. Працэдуру працягва-юць 45—60 хвілін.

Калі з'явілася кашаль, трэба паставіць гарчынікі. Яны поўнацэнна проціпака-ваюць пры любых алергічных праявах.

Дзіцяці з алергічнай на-строенасцю проціпакаваюць любы прадмет, у якіх пры-мяняюцца рэчывы з пахам (напрыклад, камфарны спірт, гарчынікі, кішчэчнік рас-піраны). Усё гэта можа спраўжываць спазм бронха-ў і цяжкасць дыхання. А вось масляныя кампрэсы пры брахнітах карысныя ўсім.

Масляныя кампрэсы, як і іншыя цёпавыя працэду-ры, трэба рабіць тады, калі

ХТО ЕСЦЬ ХТО

Нягледзячы на арментацыю ў чыстае імя імя палітычным жыццём. Колькасць партый, рухаў, згуртаванняў, саюзаў расце ледзь не з кожным днём. Іх палітычныя платформы часам так падобны, што цяжка адрозніць адну ад другой.

Дзесяць таго, каб бліжэй пазнаёміцца з імі, асноўных партый і рухаў, якіх існуюць на Беларусі, «Звязда» пачынае друкаваць з гэтага нумара пад рубрыкай «Хто ёсць хто». Маркуем, гэтыя палітычныя дзіцяці дапамогуць вам правільна адрозніваць колеры і адценні ў сённяшняй стра-катай палітычнай палітры Беларусі.

Пачынаем цыкл гутарак са старэйшай Цэнтральнай Рады Беларускай Сацыял-Дэмакратычнай Грамады Міхасём Та-чэным.

(Чытайце 2-ю стар.)

ЯК НАРОДНЫ ДЭПУТАТ ХАЛАДЗІЛЬНІКІ ДЗЯЛІ

Выкарыстоўваючы свае дэпутатскія магчымасці, народны дэпутат Беларусі Ан-дзей Фрыберг — галоўны ўрач Зэльвенскага тэрыта-рыяльнага медыцынскага аб'яднання — «пробіў» халадзільнік для бальні-цы гарнае. Мэта, што і кажа, гуманная, і яна ўзятая, згодна з рас-падарожжым абавязкам і абсалютнае, вырашана было апусціць для ТМА Зэльвенскага раёна сям халадзільнікаў «Мінск-15» і пяць каларых тэлевізараў «Гарызонт-416».

Аднак наўня было б ме-рцаваць, што ўсё гэта трай-ла ў бальніцкай палатэ.

Намеснік галоўнага ўра-ча райбальніцы Уладзімір Каліноўскі два тэлевізараў і паўну для падарожжя баль-ніцы. Іншы два набылі ме-дсестра А. Прусевіч і бухгал-тар М. Саўко. Не забыліся «памятаць» і начальнік раз-віцця і аховы здароўя Уладзіміра Рубіна.

Халадзільнікі таксама раз-мяшчаюцца сярод тых, хто шчыра не ведае аб тым, што адымаецца. Прамым

СНД: ІНФАРМАЦЫЙНАЯ МАЗАІКА

СТЫПЕНДЫ ШКОЛЬНИКАМ КІШЧЫНА

Вучні кішчынскай школы № 16 мелі надзе- на прысмысленыя сур'е-ны. Праўда, не ўсе, а толькі тых, хто атрымаў стыпендыю. Праўда, не ўсе, а толькі тых, хто атрымаў стыпендыю. Праўда, не ўсе, а толькі тых, хто атрымаў стыпендыю.

ЧЭКІСТЫ У АДСТАВКУ НЕ ПАДАЮЦЬ

МАСКВА. Паведамленне пра тое, што аб- маскава падчынае чэкістам рэпартаж аб адста- вцы не адымае сапраўднасці. Пра гэта па- даюць пачаткі першага нумара газеты «Сва- бодная думка» ў Маскве. Звычайна ў рэпарта- жах і ўнутраных справах Радзі, калі асобныя рэпартажы з прасібай аб адстаўцы і аглялі на сто- лачышчы, дык яны прадказваюць выключна ініцыятыўныя самі супрацоўнікі.

АНТЫКРЫЗІСНАЯ ГРУПА ДЗЕЙНАЕ

Пачала работу антыкрызісная група ВС Радзі, створаная для кантролю за ходам эканамічнай рэформы. Яе кіруюць, намеснік старэйшай ВС Радзі Уладзімір Шумейка сказаў, што ўжо разглядаюць, у прыватнасці, меры з'яўлення зацікаў вытворцаў пра-дукцыі.

КАЗАХСТАН НЕ МОЖА ЖЫЦЬ БЕЗ МОРА

Выхад Казахстана да Ціхага акіна забес- печыць палітычнае, палітычнае ўрадавае дэле-гатацыя Казахстана і адміністрацыя горада Саветскага Гавань. У адпаведнасці з гэтым да- кументам, Казахстан прыме ўдзел у будучыні- ве рыбнага порта, саваных аб'ектаў. Ува- жэнне рэспубліка атрымае магчымасць выкарыс- таваць гандлёвы порт для адыраўкі сваіх гру- заў у краіны Азіі. Ціхаакіянскага рэгіёна купляць рыбу, накіроўваюць лес.

МЫ МЯРКУЕМ ТАК. А ВЫ? ЗАЯЎКА НА АНТЫМАНАПАЛІЗМ

Але наколькі гэта страшна для дзяржаўных манапалістаў?

Ніякай ва ўрадзе таксама скапіліся за галаву ад во- лых пэн і следам за пастано- вай аб іх лібералізацыі тэрмі- нова выдалі пастанову «Аб ча- совых мерах процістаяння за- вышэнню цэн манапальнымі вытворцамі, акая надрукава- на ва ўчарашнім нумары «Звя- зды». Дык што, барацьба су- праць манапалізму?

Так, першая і даволі сур'е- ная заяўка ў гэтым напрамку зроблена: устанавіць аб'яву аб пэўных мерах, прадугледжана да іх пэўнае распрацаваць прак- тэ комплекснай праграмы на дэманалізацыі эканомікі, Дзяржкамтэр Рэспублікі тэ- ба на працягу месяца выма- гае ўсё матэрыяльна-тэхні- чныя работы ў Дзяржкамтэ- ра, напэўна, шмат не будзе, спе- ціялізацыя ў сваёй створана вы- кіды. Карцей, на каго ні кіну — абавязкова адыць у сваім родзе, абавязкова мана- паліст. Да таго ж Дзяржкам- стэ павінен інфармаваць аб манапалістах ужо пачынаючы з тых, хто дае на рынак звыш 30 працэнтаў тавараў або пас- луг. А хто перастае за 70 пра- цэнтаў — таму ўвогуле не будзе вынесены прыгавор на- кант дзімучоўка становіцца на рынку. Добрая пастава, пра нас, спажываюць, апапо- чы (даручы, і пра спажываю- чыя прадукцыі матэрыяльна-тэхні- чныя прызначэння таксама), але асмыслена сцвярджаць, што тэ «звышматэрыяльна» вельмі- пед па цэне каля двух тысяч рублёў, які бачылі ўжо ўніклі- выя спажываюць і пра які (да- казана — яго цэну) яны гаво- рыць вават з нейкім захлест- нем (вядома, гэта ўсё ж не хлеб), і тэ застанецца ў да- не. Нягледзячы на пастанову. Няпроста разбурчыць, анішчыць манапалізм як з'яву, і прак-

тычна нельга зрабіць гэтага ва ўмовах абсалютнага панаван- ня дзяржаўнай уласнасці. На- жаль, няма пакуль таго ася- родка, якое змаглася б з ма- напалізмам лепш за ўсіх пастано- вы, няма магчымасці паставіць ад дзяржавы (вядома, такса- ма адносна) тавараў вытворцаў, прадпрыемстваў. Карцей — няма прыватнай уласнасці. То- лкі на свабодным рынку, у вострай канкурэнтнай бараць- бе можа быць нанесены са- крушальны ўдар на манапалі- му. Мы ж нік не асміслілі пачаць па-сапраўдному прыва- тызаванню, акую, напэўна, і трэба было ставіць на першае месца сярод рыначных рэ- форм. Нават пры правядзенні пэўных мер па дэманаліза- цыі вытворчасці — апошняй усё роўна застаецца пакуль што манапалізацыя адным уласнікам — дзяржавай. І ня- хай нават на месцы аднаго ра- нейшага аб'яднання будучы- ній прадпрыемстваў — яны змогуць набліжа падзіць на ад- ным рынку і захавалі пры гэтым свой ітарас. Увогуле ж, пры тако дзяржаўнай манапо- ліі ўспрымае антыманапальна- е рэгуляванне хутчэй за ўсё пе- ратворыцца ў кантроль над цэ- намі. Што, у прыватнасці, пра- гледжваецца і ў той жа па- ставе. Наступнае катэгары- чнае паводзіна: «Для праду- хлення неабгрунтаванага ро- сту цэн на рынках сродкаў вы- творчасці, тавараў і паслуг прадпрыемствам манапалістам, іным прадпрыемствам і а- рганізацыям (выдзелена мной — І. Б.) Заўважу тут жа: «Ін- шы» — значыць, яны чыны, не манапаліст» забараняе- ца.

Тут мы павышылі і пад- турмывалі цэны на аўтама- білах і таргах (што азначае

ДА ВІЗІТУ У РЭСПУБЛІКУ БЕЛАРУСЬ МІНІСТРА ЗАМЕЖНЫХ СПРАВАў ФРАНЦУЗСКОЙ РЭСПУБЛІКІ РАЛАН ДЗЮМА

Пак Ралан Дзюма — вы- датны французскі паліты- чны дзеяч, дзяржаўны міні- стр, міністр замежных спра- ваў. Народзіўся 23 жніў- ня 1922 года ў Ліможы ў сям'і дзяржаўнага служ- чага. Заканчыў юрыдычны факультэт у Парыжы і Лон- донскі ўніверсітэт, школу ўскосных моў у Парыжы. Удзельнічаў у руху Супра- ціўлення. Адымае, журна-

ліст. Выбраны ў парламент у 1956 годзе, а таго часу неаднаразова перавыбі- раўся. Намеснік старэйшай Нацыянальнага сходу (кра- савік—май 1968 г.), старэй- шыя камітэі па замежных справах Нацыянальнага сходу (з 1966 г.). Міністр па замежных справах (1983-84 г.), міністр знеш- ніх зносін (1984-86 г.), міністр замежных спраў ва

французскай рэспубліцы з 1988 г.). Член дэмакраты- чнага і сацыяльнага саюза супраціўлення — ЮДСР (у 50-х гг.), федэрацыі дэма- кратычных і сацыялістычных левых сіл (у 60-х гг.), член кіруючага камітэта фран- цускай сацыялістычнай партыі (80-х гг.). Аўтар кні- кі «Я бачу Кітай» і інш.

Жаната, мае тры дзіцяці. Рэспубліка Беларусь на- ведае першы раз.

ЯШЧЭ РАЗ АБ КУПОНАХ

Адыслы пасаджэнне Камітэі Савета Міністраў Рэспублі- кі Беларусь па кантралю работ і аператыўнаму вырашэнню пытанняў, звязаных з уводзінем і функцыянаваннем ку- поннай сістэмы рэалізацыі за тавары. Зацверджаны некаторыя змяненні дзеючага парадку продажу тавараў насельніцтву па купонах.

Дапаўненні да інструкцыі аб парадку выдачы, захоўвання, уліку картэк спажыва- і рэалізацыі тавараў па купонах

1. Пры вышле грашовай кампенсацыі, прадугледжанай Законам Рэспублікі Беларусь «Аб сацыяльнай абароне гра- мадзян, якіх пацярпелі ад ка- тастрофы на ЧАЭС» для інва- лідаў (у адносінах да якіх устанавлена прычынная сувязь

Працягласць працэдуры— 15—30 секунд. Паступова зніжаючы тэмпературу вады (праз 3—4 дні на 1 градус), хутка абортваюць яе вакол грудной клеткі, зверху — сухую агульную, потым рушнік, шарціняны шалік і пакасіваюць 2 гадзіны. Завяршы аб- гортванне, даўшы трэба на- мячыць, таму што масам за- крываюцца скурныя поры, прае якіх выдзіваюцца шкодныя прадукцыі абмену.

У час хваробы дзіця трэба купаць, не боючыся, што гэта пагоршыць яго стан. Пера- пуджаныя дзіцяці дабу- луюць дозы кіслародаў і да- бавоюча паліпшыня, але вельмі хутка даця зноў і зноў захворвае.

Іншы раз варта толькі адысці кішчэчнік, захоўва- ўчы, вымчыць дзіця і — вы- сокая тэмпература спадае, стан хутка паліпшыцца.

Апрача масляных, добра ра- бить і іншыя кампрэсы, на- прыклад таварыжні. Са- грэць твар, зліць сыраватку, пакасіць твар на мар- лэ, а затым прымаюць яго да грудной клеткі на 30—40 хвілін.

Пры прыкладанні гэтага да дзіцяці тэмпература вады (праз 3—4 дні на 1 градус), хутка абортваюць яе вакол грудной клеткі, зверху — сухую агульную, потым рушнік, шарціняны шалік і пакасіваюць 2 гадзіны. Завяршы аб- гортванне, даўшы трэба на- мячыць, таму што масам за- крываюцца скурныя поры, прае якіх выдзіваюцца шкодныя прадукцыі абмену.

У час хваробы дзіця трэба купаць, не боючыся, што гэта пагоршыць яго стан. Пера- пуджаныя дзіцяці дабу- луюць дозы кіслародаў і да- бавоюча паліпшыня, але вельмі хутка даця зноў і зноў захворвае.

Іншы раз варта толькі адысці кішчэчнік, захоўва- ўчы, вымчыць дзіця і — вы- сокая тэмпература спадае, стан хутка паліпшыцца.

Апрача масляных, добра ра- бить і іншыя кампрэсы, на- прыклад таварыжні. Са- грэць твар, зліць сыраватку, пакасіць твар на мар- лэ, а затым прымаюць яго да грудной клеткі на 30—40 хвілін.

Пры прыкладанні гэтага да дзіцяці тэмпература вады (праз 3—4 дні на 1 градус), хутка абортваюць яе вакол грудной клеткі, зверху — сухую агульную, потым рушнік, шарціняны шалік і пакасіваюць 2 гадзіны. Завяршы аб- гортванне, даўшы трэба на- мячыць, таму што масам за- крываюцца скурныя поры, прае якіх выдзіваюцца шкодныя прадукцыі абмену.

У час хваробы дзіця трэба купаць, не боючыся, што гэта пагоршыць яго стан. Пера- пуджаныя дзіцяці дабу- луюць дозы кіслародаў і да- бавоюча паліпшыня, але вельмі хутка даця зноў і зноў захворвае.

Іншы раз варта толькі адысці кішчэчнік, захоўва- ўчы, вымчыць дзіця і — вы- сокая тэмпература спадае, стан хутка паліпшыцца.

Апрача масляных, добра ра- бить і іншыя кампрэсы, на- прыклад таварыжні. Са- грэць твар, зліць сыраватку, пакасіць твар на мар- лэ, а затым прымаюць яго да грудной клеткі на 30—40 хвілін.

Пры прыкладанні гэтага да дзіцяці тэмпература вады (праз 3—4 дні на 1 градус), хутка абортваюць яе вакол грудной клеткі, зверху — сухую агульную, потым рушнік, шарціняны шалік і пакасіваюць 2 гадзіны. Завяршы аб- гортванне, даўшы трэба на- мячыць, таму што масам за- крываюцца скурныя поры, прае якіх выдзіваюцца шкодныя прадукцыі абмену.

У час хваробы дзіця трэба купаць, не боючыся, што гэта пагоршыць яго стан. Пера- пуджаныя дзіцяці дабу- луюць дозы кіслародаў і да- бавоюча паліпшыня, але вельмі хутка даця зноў і зноў захворвае.

Іншы раз варта толькі адысці кішчэчнік, захоўва- ўчы, вымчыць дзіця і — вы- сокая тэмпература спадае, стан хутка паліпшыцца.

Апрача масляных, добра ра- бить і іншыя кампрэсы, на- прыклад таварыжні. Са- грэць твар, зліць сыраватку, пакасіць твар на мар- лэ, а затым прымаюць яго да грудной клеткі на 30—40 хвілін.

НАСЦЕННЫ ГАДЗІННІК у разны драўляны корпус абліў паўна. Але сон не ішоў. «Госпады Богу памалюся», — замішала ў сяродмаса прычына, самародна, з болю лускунага выхадзіла мала. — Прачытайце Дзеянне псалма. Божы Мадзі, скажы мне ўсю праду. Калі жыць мой сын, — якая прысцяжэ жыць, калі згубіла яго, — няхай з'явіцца мёртваму...»

Несправядлівы суд адабраў сына ў хаспадыні дома дванадзістага гадоў назад. Яму — вышэйшая мера, ёй — кліймо «маці забойцы».

Плакала нацыя. Тушыла слязкі апаленае, разарванае сэрца. У шэрым балахоне ўваходзіў у кватэру пахмурны сьвітанак — гэта быў новы кат. Удзень адыходзіла ў бок ад людзей. Тушыла нават пад спачувальнымі поглядамі. І баялася моста. Вады пад мостам. Карагола смерці, што мроіла ў светлых струменях, і клікаў, і абяцаў лёгкіх камені.

Не кінулася. Не ўзяла грах на душу. Нават Бога, якое праявіла страшэнны малярскі пралёна, вярнула ў маліту, што складалася сама па сабе.

Толькі вось бокам абыходзіў не пратнаг сын пакутнік Мікалай. За дванадзістага гадоў толькі адзін раз з'явіўся на малярскіх слёзах. У белай сарочцы. У чорным касцюме.

— Дзе ж ты хадзіў так даўга, сыноч? — Была справа, мама.

Надобрай памяці «віцебскай справе», якой ішоў доўгі гады старая эканоміка будучы пужаць малое пакаленне юрыдычных факультэтаў.

Трыццаць тры задушаныя жанчыны. Сто семдзесят тры тэматых матэрыялаў. Няматэрыялаў такога ненажэрнага замірэння можа прыгадаць ачынная і сусветная крыміналістыка.

Есць і іншы трагічны рахунак. Чатырнаццаць гадоў хітры і з разлікам прыварэнае вёў паліцыя на людзей. І чатырнаццаць гадоў — у год па чалавеку — жорны беззаконнага перамоўлялі лёс неабыякава, калісьці іх цела і душы. Крыўда стала праду на праект. Падзенная бізлітасны бізлітасны ішніа блукала ў лабірынтах самаагараў. Людзі ішлі па этапе двайнікам маньяка Мікасевіча толькі таму, што так трэба было крывому люстэрку тапавірага вышукі і рэадунага суда.

Сёння ахаврам следства і судовых самаагараў вернула добрае імя. Гэта адна з хаспадыні, якая аказалася пад сьледства. Раабітавані і Мікалай Цярэні — паспарты. А «віцебская справа» разбухла яшчэ на сто дзесяць тамоў. У іх у вядомай колэкцыі матэрыялаў на следства, абавязкова філіялі супраць пракурораў, судовых іскі да прафесійнага судаводства.

Вызволі сёлі Марціўскага абласнога суда прыдзёна аналізаваць гэты тэмат у Наваполацку калі года, — так лічыць спецыяліст у галіне юрыспрудэнцыі. Памірае Бог! Няхай мерай з'явіцца у наўмыслных злоўжываннях або трагічных памылках будзе толькі Закон, праведніком у вельмі няжэрых і шматмелічных справах — святло ішціна. А мы вернемся ў полацкую кватэру маці Мікалая Цярэні і прадоўжым наш сумны расказ.

2. **С**ТАТНАЯ, ЭНЕРГІЧНАЯ, упэўненая ў сабе, Наталія Паўлаўна не тых, каго з'явіцца жыць. Але непарушная страта заставіла рысы твару. Дзе гэтыя баравы — у абодва строгата тонкага рота — ляглі ад крываўнага носа да падбородка. Але гэта — усе. Пытліва стаяў у шэрых ваках ужо ад характэру, ад нёбустунай крыві.

«У сорах трэцім аб'авілі явор у Германію. Стараста запіскаў Назою, маю меншую сестру. Бяспрыдуку, спакойную. Такай Нямецчына — немінуца смерць. На хатняй нарадзе вырашылі адправіць мяне. Як самую баявую з чатырох сясцёр... Вырашана — збройна. Раніцай назначана для прышліла я з рэчамі на зборы пункт. Ён размяшчаўся там жа, дзе і камендатура, — у Нараўлянскім гарышчанке. Сабраўся народ. Пачалася рэгістрацыя. Тут я затарэлася сэрца: аднакуча — і пабегу!»

Два моцныя жалізі, жалізіны перахам і злосці, насіліся ўдзяка ў гарадскім парку. Збілі з ног і сталі біць гумавамі бізлітамі. Пакуль была ў прытомнасці, Наталія баялася аднаго: скалеца ў паўна, і як магла закрывала яго лошчым, выкручваючыся пад ударамі вярэбных канваіраў. Апошняе, што памятае, жалезісты смак крыві, якая лінула горла. Нямецкія прывасні падкапілі беспротымнае кела і, правалючыся па вуліцах прышліла Нароўлі, кінулі збітую даўжыню пад плітам бацькоўскага дома. Памірае, як думае, Але моцны ад прыроды аргенізм. Наталія ўзяў сваё, іна выжыла. Паўна месяца выжывала на маці на гарышчы, пакуль не паставіла на ногі. Але выжыла, што выжыла для новай адпраўкі ў Германію.

«У вагонне для цялят набілася нас чалавек шэсцідзесят — семдзесят. Хлопцы, дзяўчаты —

усе разам. На падлозе саломы мокрая, на ёй ляжым... Недае пад Брэстам разабілі дарогу. Ходу наперад няма — састаў зацікаў у туюк. Тут, пакуль трое сутак стаялі, мы і дамоўліся бегчы. Усе — аднакласнікі, дзесяцігодку разам канчалі. Пярэсліся нібыта на сваіх справах — канвой адпусціў. Была вясень, мох на балодзе калючы ад марозу. А мы ж босі: як ляжалі ў вагонне, так і выскакілі. Немец жодзіць туды-сюды як колаў, нос схаваў у каўнер, пасіваеся. Я яму: няві, няві — не глядзі, маўліў, саромеюся. А сама — арабаче! — паліто ззаду падняла і нібыта мецца добра рата шукаю... Крок, другі, яшчэ паўкроку, ад хусціка ды за кушкі — так і зніклі. Утраці: дзе дзяўчыны і хлопцы. Бажым, чуюс — ззаду крычаць, сьвішчуць, сабакі брэхуць, надрываюцца. Яшчэ хутчэй пабеглі. З аўчарніка якіх жарты: дагоняць — разарваюць...»

Лёс пахкадаваў упэкачоў. І добрыя людзі не выдалі. Пад страхам смерці ад помсавыя рукі акупантаў данамагалі, што кавалкам драгнага біліна, хто ўдаснага выраба лашмамі. Пасля двух тыдняў бласэнна на голых ласках прылягла і Нароўля глухой цёмнай ноччу. Схаваўся, і ад нячыстага вока фашысцкіх прывасні, і ад карніцкай кулі. Пасля другой папраўкі на гарышчы шлях у

ЛЁС ЧАЛАВЕКА

„Я НЕ ЗАБІВАЮ МАМА!“

Наташы быў адзін — да партызан... Мікалай Цярэні быў парасткам ад мужа, жыўчуга кораня. Такія ўмеюць трымаць боль у сціснутых зубках, не адразу лояцца. Але — зламалі. Не ў прыклад ганарлівым тэўтонам і паганцам з нашых, якіх абавязваў пугай і прыкладам рабочую жыўчу да трыццаці рэйха, дэвойка сякла на яго маці. Як зламалі, ад гэтым будзе казна ў сваю чэру.

3. **М**ІРНАЕ ЖЫЦЦЕ ішоўца пессіла свакосам і дастаткам Наталія Паўлаўна. Вылучылася ў Магдэбургскім педагогічным тэхнікуме. Вышла замуж за дэмавіста, шчытага чалавека. Ех — францішкі, яна, як усе нявесты абрававанай вайной Беларусі, без пасука. На ногі папраўдніку сталі на дзіўне, у куштаўскіх ступах. Вярнулася з вайсковымі медаламі. Ды і грошы накіпілі.

Спачатку пажылі на радзіме Сцяпана, у Асееўскім раёне. Потым перабарылі ў Полацк. Прыгледзілі добрыя цагляныя дома. Купілі. Жыць бы не сумуючы ў новай хаце, гадаваць дзяцей — але не, чорнай кошхай перабегла дарогу сямейнаму шчасцю быда.

Мужа разбіў параліч. Восем гадоў Наталія Паўлаўна была сваёму Сцяпану сядзельцай. Карміла з лыжачка, як малое дзіця. Мыла, трымала ў такой чысціні, што патранажыныя сестры і ўрачы здзіўляліся. Сама і вочы закрывала небаруку, калі той памёр.

У народзе кажуць: быда не ходзіць адна. Параліч бацькі зваліў і сына. Жорстка. Непарушна. Але гэта стане ясна пазней. А тады, калі адбылася бойка ў клубе вёскі Бельчыцы, галоўнай прычынай аказалася разбіты вочны.

У групавой сутычцы было шмат удзельнікаў. Але бацькі іных хлопцаў у час закупакоўлі, абераглі ад пакарэння законам. Не ставіла пытанне аб замяне шчыла ў крымінальную аласкасць і загаліцца клубу. Ва ўсім выпадку, на першым часе. Такое дзіва — хлопцы пабіліся. У вёсках справядле сцешка на сшытку хадзілі, і ваяліка граху ў такой правасе моладзі не былі. Загадчыцы, як усякма добрасумленна адміністрацыя, было важна не дапусціць асавання казёнай меймсі. Пабілі вочны — дык устаўце шчыла за соей кошт. Вось што хацела яна прапавяваць бацькам Мікалаю, калі стукалася ў дзверы яго дома.

Прыкаваны да паселі, бацька не мог адчыніць іх. А ўвечеры толькі і павадзілі вынітавымі вачамі, што ўдзень хтосьці прыходзіў і ляжыло, не дастукаўшыся. Ускалючыцца б малярскіма сэрцу пры гэтай вестцы, уобачыць нобачней Але, разрываючыся паміж работай, трыма дзецымі і хворым мужам, Наталія Паўлаўна не пачула быда, што набыла над сям'яй.

У ходзе судовога разбору Мікалай усё ўзяў на сабе. І служкі закона ўраўнаважылі пабітае шчыла на вагах Феіды думка думка пазбавілася волі. Формальна — думка, а фактычна чорная меціна суровага прыговору ўручыла была хлопцу бестэрмінова. Судзімцаў з часам пераварылася ў нябачнага старалыніка анкетнага секста польскай міліцыі, які ні на крок не адставаў ад Мікалая,

усё больш пераконваючы яго, што ў гэтым горалзе нармальнае жыццё яму заказана.

Ён не быў анёлам, выпіваў. Напэўна, трапіў і супраць іншых хрысціянскіх дабрачыннасцей. Як час ад часу грашым усё мі. Але давайце я адно толькі ітэнцыю ўвамі сабе і ставіцца джыжурнага, на якое не вельмі зымліва хлопцы гатова нацаліць любое нераскрытае злычынства, — і ўсе ранейшыя нашы клопаты здадуцца нам дзіцячымі цацкамі.

Празмерная прылічывасць міліцыі, пагрозы з вока на вока не ў разлік — гэтыя чырвоныя сцяжкі спаралілі на сырм ветры часу і цыпер недаказальны. Здаралася ў адносна Мікалая Цярэні з органами правапарадку і ітэнсіі больш істотнае. Напрыклад, насильная смерць, якус, па словах маці, прымарвалі да яго задоўга да забойства палачані Паўлаўна адной з ахвяр Мікасевіча. Тыдзень правёў там Цярэні на казённых харчах у камеры папярэдняга зняволення. Чакаў самага горшага. І, бадай, дачкаўся б, калі б не трапіў у рукі правааудыя сапраўдны забойца. Неабавязкова, поўная незалежнасць такой разважкі ад выпадку канчаткова пераканалі Мікалая,

што полацкі клімат для яго смяротна небяспечны. Сёння Наталія Паўлаўна не можа без пакут раскаяння ўспамінаць, як ірваўся ён з гэтага горада, а яна, не жадаючы губляць сына з поля зроку, стрыжыла яго, утрымлівала яго магла. У ліпені 79-га, за два месяцы да арышту, сабраўся ён, падганяем дрыннымі прадчываннімі, падацца на Поўна. Перахаліла. Забрала ў папярэдняй пашпарт, схаваўла. Пераканала: нельга! Нельга ў тых шчытах быць з ім непарушнымі. Без валавіна. Без добрага футравага адзення.

Але сын настойваў: мама, я не магу жыць у гэтым горадзе. Станішчы ад барабанаў, Наталія Паўлаўна ўступіла. Данамагалі сабраць Мікалаю рэчы. Правава на чыгуначны вакзал. Сама паставіла чымадан у камеру заакування, настойваючы: набірай нумар дома, кватэры — такі код з паміж і сякерай не высекаш.

А дамоў вярнулася — сэрца не на месцы. Ну што яму та Цярэні: ні родных, ні знаёмых! Хіба што рубель дзяўжыш, чым у маці. Дык і ён у мужчынскіх інтэрнатах, дзе няма беражлівага жаночага вока, між нальваў выспінае.

Перамагла сабе. Пахкавала малодшую дачку Галю. «Дачка», — заспівалася, адводзічы вочы, — палёжым, палёжым хутчэй! Збіраюм чымадан — без рэчэй не палёжым... На вакзал не ішлі, і беглі, закрываючы прахожых, не разбіраючы дарогі. Прышлі — а ля камеры міліцыянер. Нахабна-лісліва, пытанні так і засылае. І пра тое яму скажы, і пра гэта...

4. **З**АБРАЛІ МЯНЕ на рабоце Пасадзілі ў торную «Вонгу». «Навосты?» — кажу, — жыць ж побач! Не, сяджаючы, ваяуць. Прыехалі — паўрабны панята. Запрашаюць суседку ў 60-й кватэры. Раз-другі — яна ні за што. «Дусека», — ужо сама прашу. — Пойдзем. Я не пакрыўджуся».

Паказалі саніцыю. Пачэўся вобскі. Акрываю казану. Потым сервант. Нічога няма. «Што шукаеце?» — пытаю. «Электрычную быту», — кажуць, і далей ідзе чым набор: сівэр, якаяна сарочка, парасон, гадзіннік, штырковыя жаночыя штаны. Шукалі ўсюды навокал — нічога. «Рэспіцыенты!» На пратале пералічылі названыя рэчы, а справа, супраць прычэпачы, ваяліка літара «эт».

Распівалася я, і так крыўдна мне стала. «Дык вы ж не ўсё, — кажу, — абшукалі. У мяне яшчэ падвал ёсць». Спусціліся ў падвал. Там у мяне стаяў стары, скруцілены «Запарожца». Мужа нобожка на прыроду на ім вывозіла, а на паліцы дзе новыя скаты ляжалі. У вярхоўскім магазіне купленыя. Купіла я і чыгары.

Пачаў яны, нічога не скажуць. Прэз гадзіну, гляджу, вяртаючы. «Восьмем у вас скаты да выспітання». «На якое выспітання?» — «Сын кажу, што ўкраў іх». — «А колькі ён ўкраў?» — «Як колькі? Дзя». — «Э-э, не, — кажу, — гоці добрыя, тут у вас прамашка вышліла. Ён павінен бы скажуць: чатыры! Чыкаў я не захаваў. А вы заакуваеце! Даведкі? Даведкі! Можна навести — гэта ваша работа. А скаты гэтым возымець поўны праз мой труп!» — «Глядзіце, — ішчыцу, развіваючыся, на пісіку, — каб шчы было!» — «Гучней не бывае! — кідаю разлаваўшыся. — У ква-

тэры вобскі. Суседзі ведаюць. На рабоце бачылі, як вы «карэту» падавалі... Чаго ўжо тут маўчаць!»

5. **К**АЛІ НАТАЛІЯ ПАЎЛАЎНА кідала жменю зямлі на труп мужа, думала: доўгая смерць — страшная смерць, не па Сцяпанавах грах, жэрава падмітае. А я на сына замахнуўся смяротным прыговаром, прасвятлела — чорным светлом спеціць у вочы сонца, жыўчу хавае.

Два спатканні было ў маці з прыговарным сынам. Першае ў Віцебску. У двух кроках стаяла Наталія Паўлаўна ад Мікалая, а не абяцаў, не заспакоіў. Шкло перагародкі ў лакоі для спатканняў — шкло-канваір. Таварылі на тэлефоне: трубка маці, трубка сына.

— Мамачка, я не забіваю. Падавай на лерараследствана. Я не забіваю. Я не ваявітаю!

— Сыноч, я жыла на судзе. Я чула, што ты сам асабіста тавары: «Я прымаў за рукі, Кадушкіна на штурхала калі гэтай дэушчына».

— Эх, мама, калі б цябе кінулі на цэментавы «ложак», і ты б вярнулася ў крывавай пене — ты б не тое сказала. Калі б ты ведала, колькі я

разлідажана пытанне «Аб грубых парушэннях сацыялістычнай законнасці, дапушчаных работнікамі праваахоўных органаў пры расследаванні і разлідажэнні ў судках шчыра чужых зачынастваў, учыненых у Віцебскай вобласці».

У пастаноце бюро адзначыцца, што партарганізацыя Віцебскай вобласці, горада Мінска прыгнуты да строгай партыйнай адказнасці 69 каўністаў — работнікаў праваахоўных органаў, 13 выключыцца з членаў КПСС. Пракуратурай СССР і Пракуратурай БССР, МУС БССР пакарана ў дысцыплінарным парадку 11 работнікаў, звольнена з органаў і адкілацца з саставу суддзяў 23 чалавекі...

Загадчык сектара прыёму грамадзян А. КРАСУЦКІ.

19 лістапада 1990 г.

ДАВЕДКА ПА СПРАВЕ ЦЯРЭНІ М. С. Шыпука А. В., 1961 года нараджэння, навушчак Мінскага КПБ-12, вылучыўся 09.09.79 у заа. Кандрашенкі г. Полацка з прыметамі галоўнай смерці ад задушэння. На гэтай справе прыгнуты да крымінальнай адказнасці за забойства Шыпука А. В. і Віцебскім абласным судом асуджаны на арт. 100 і 143 КК БССР Цярэні М. С. — да 15 гадоў пазбавлення волі. У адпаведнасці з прэзтэстам пракурора БССР прыгавора на справе 30.07.86 Вярхоўным судом БССР адменена. Справа ў адноснах Цярэні і Кадушкінай спынена.

Расследаванне па справе вёў бы следчы пракуратуры г. Полацка Кірпічонак П. І., які дапусціў неаб'ектыўнасць, захапіўся адной версіяй, неабгрунтавана прыгнату Цярэні і Кадушкіну да крымінальнай адказнасці за забойства Шыпука, вынес пастанову аб іх арышце і склаў абвінавачванне заключэнне.

Абвінавачуць прыговор па справе складзены на аснове паказанняў Кадушкінай, якая неаднаразова іх мяняла, і сведкі Крэдзешка В. А., які даў неспасадбодныя паказанні. Іх паказанні былі супярэчывымі.

Кадушкіна ў розны час называла чатыры розныя месцы, дзе нібыта яна і Цярэні хавала Украдзены ў Шыпука рэчы, аднак іх тэм у сапраўднасці не аказалася. Былі івернуты іх паказанні і ў частцы наяўнасці ў іх пры затрыманні «ложак» і губной палачы, узятыя ў Шыпука. Сяброўка Шыпука — Генчык пры прадаўжэнні ёй гэтых прадметаў заявіла, што Шыпука карыстаўся не такімі касметычнымі сродакмі.

Пасля затрымання Мікасевіча Кадушкіна заявіла, што яна і Цярэні ахаваліся ў забойства Шыпука ў выніку прымянення да іх незаконных дзеянняў з боку работнікаў міліцыі і пракуратуры.

Сведка Крэдзешка В. А. 27.08.86 заявіў, што работнікі міліцыі да яго таксама прымянялі незаконныя дзеянні, і ён вымушаны быў даць хлуслівыя паказанні на Кадушкіну і Цярэні, што ў першую пасля забойства Шыпука ў чымадане бачу жаночыя рэчы, а ў Цярэні — калія васымі дзесяцірублёвых купюр грошай, што не адпавядала сапраўднасці.

Следчы пракуратуры горада Полацка Кірпічонак П. І., які праводзіў расследаванне па справе, у 1986 годзе звольнены на пенсію, выключаны з членаў КПСС, у 1988 годзе памёр.

Саніцыю арышт Цярэні і Кадушкінай даў пракурор г. Полацка Коняшэў Ф. А., які ўжо памёр.

Спрыдзёнак О. І., наместнік начальніка следства ўпраўлення пракуратуры Віцебскай вобласці, які аказаў некаваліфікаваную дапамогу пры раскрыцці і расследаванні гэтага злачынства, — звольнены з органаў пракуратуры, выключаны з членаў КПСС, Пракуратурай СССР прыгнуты да крымінальнай адказнасці, справа накіравана ў суд, але вернута на расследаванне.

Дубоўскі Н. Ф. — наместнік пракурора Віцебскай вобласці, які заавердзёў абвінавачванне заключэнне і накіраваў справу ў суд, — памёр.

Фаліпко І. П., начальнік аддзела пракуратуры Віцебскай вобласці, які арыентаваў суд на вынясенне несправядлівага прыговору, — звольнены на пенсію, выключаны з членаў КПСС.

Дударніка А. А., пракурор аддзела пракуратуры БССР, што пры разлідажэнні справы на касцішчый сказе ў Вярхоўным судзе даў напярвыяе заключэнне, — 18.07.86 звольнены з органаў пракуратуры, аб'яўлена вымова па партыйнай лініі.

Майніцкі А. І., пракурор БССР, што падпісаў заключэнне ў Прыдзём Вярхоўнага Савета БССР аб вяртанні скаргі Цярэні аб памылкаванні без заадавалення, — звольнены з органаў пракуратуры.

Першы наместнік пракурора БССР дзяржаўны саветнік істоты 3 класа В. К. КАНДРАЦЬЕВ.

16.11.90 г.

У дамашнім архіве Наталія Паўлаўна Цярэні маі такіх дакументаў — пацвітых, пакаяных, запознана спачувальных. Адрасаваныя ёй, яны ў прымыне прызначаны для ўсіх нас. Каб абудзіць маральнае пацвіце. Каб напамінаць аб вышэйшым з суду — судзе сумлення.

Уладзімір ФАКЕЎ.

Галоўны рэдактар
У. Б. НАРКЕВІЧ.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь, налектыў рэдакцыі газеты «Звязда».

НАШ АДРАС: 220041, г. Мінск, праспект Ф. Скарыны, 77, рэдакцыя газеты «Звязда».

ПА НУМАРУ ДЗЯЖУРЫЛІ: член рэдакцыйнага калегіі Іван Баравойскі, першы наместнік адказнага сакратара Юген Ляхаў, старшы карктар Віктар Кляновіч.

Агарты апублікаваных матэрыялаў нясучы адказнасць за падоб і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні не заўсёды супадаюць з меркаваннем рэдакцыі.

ХАТНЯМУ МАЙСТРУ

Пра дзверы і вокны...

1. Калі дзверы сталі ніякімі бокам чапляцца за падлогу, іх неабавязкова знімаць з пеліаў. Трэба пад вугал іх падсунуць добра разведзеную старую нажомку, стаць на яе нагой і некалькі разоў энергічна адчыніць і зачыніць дзверы.

2. Іншы раз, асабліва ў новых кватэрах, расквітаюцца каробкі ўваходных дзвярэй. Для іх замацавання трэба ў каробцы ў тэрыцы сцяны правяршылі 2-3 адтуліны (зверху ўніз) з кожнага боку. У адтуліны забіць драўляныя шпунты, а ў шпунты ўкруціць металічныя стрыжы.

3. Надзейна працуе і добра трымае дзверы набойка з гумавата шланга. Прыбавіцца яе да касіка, не забудзецца пад галоўкі цыкоў падкласці шайбы.

4. Ад уваходных дзвярэй менш будзе дыміць, калі шчыльна паміж дзвярамі і касцюм (з боку шарніраў) закрываць папаласкай політэленавай плёнкай. Яе можна замацаваць канцылярскімі знопкамі. Каб не дыміла пад дзверы заакоз, не працікалі шум, пыл і пах, на іх ніжні тэрац прыбейце валікі для ўшчыльнення з шчыльнай суха або іншага шчыльнага матэрыялу.

Калі дзверы лёгкія знімаюцца з пеліаў, іх маючы, як паказана на мал. А. Калі не знімаюцца, — то як на Б і В.

5. Маленькі кавалачак графіту, калі нахлосці яго ў шчыльна прыжытай пятлі, пазбавіць вас ад рыпення. Графіт разатрыць у парашок і будзе доўга служыць у якасці выдатнай смазкі.

6. Кропля алею, пушчана ў пятлю, таксама пазбавіць вас ад рыпення.

7. З наступленнем зімы ў людзей, якіх жыюць у гарадскіх кватэрах, узнікаюць чыста зямковыя праблемы. Вось дзе з іх: ўшчыльненне балюных дзвярэй, якія часта служыць крыніцай ахаладжэння пакоя, і заакуванне запасаў агароднін і саленняў. Абавязвае гэтыя праблемы можна вырашыць пры дапамозе шафна-халадзільніка, устаноўленага ў балюных дзвярах. Яна ўтварае сабой драўляную скрыню, адзін бок якой закрыты і звернуты да пакоя, другі, адкрыты, — да балюных дзвярэй. Шафа добра ізаляе паміжсянае ад холаду, унутры яе заакуваецца тэмпература ад агула да некалькіх градусаў цяпла. Размеры аызначваюцца месцам, якое яна будзе займаць. Верхняя накрывка — на ўзроўні падаконніка, шырыня — па праёму дзвярэй. Такім чынам у вас падоўжыцца тадаконнік. Шырыня бакавых сценак павінна перакрываць шчыліны балюных дзвярэй. Шафу можна ўсталяваць на маленькіх колы або падбіць знізу лямцы. Тарцы сценак ахалюцьца двайной папаласкай шчыльнай тканінай. Адрэзуюцца пад шэф так, каб усе тарцыны накіраваны прылягалі да балюных дзвярэй. Бок, звернуты да пакоя, нафарбуюць пад колер сцен.

ПАРАДЫ СА СТАРАЖЫТНАЙ КНІГІ

Нервы

Ракавінныя, уліткападобныя костачкі з вушэй малочных параст стаць у парашок і прымаць па адной

Запой

Калі пачынаецца запой, дык не трэба перашакадаваць у гэтым, а, наадварот, уліваць пакарск гарэлку ў ежу і пітво хворага, апырваць прадметы і выпіць гарэлку ўсё ў цела. Спачатку ён будзе адчуваць бышым бы заадавалены, потым жа пачне прасіць пазбавіць яго ад гэтага. Але, нягледзячы на просьбы, усё працягваць да таго часу, пакуль не

Кашаль каровы

Даваць карове раніцай і на хлеб. Кашаль хутка спыніцца.

Блохі

Самым простым сродкам ад блох служыць трава палы. Трэба нахлосці некалькі

Пра чыстку зубоў

На пытанне, ці трэба чысціць зубы? — прырода нічога не адказвае нам. Бяспокійна стэці жыццё і ішчына нацы да глыбокай старасці заакуваюць зубы свае ў адаровым і цудоўным стане, за

ПАРАДЫ СА СТАРАЖЫТНАЙ КНІГІ

Нервы

Ракавінныя, уліткападобныя костачкі з вушэй малочных параст стаць у парашок і прымаць па адной

Запой

Калі пачынаецца запой, дык не трэба перашакадаваць у гэтым, а, наадварот, уліваць пакарск гарэлку ў ежу і пітво хворага, апырваць прадметы і выпіць гарэлку ўсё ў цела. Спачатку ён будзе адчуваць бышым бы заадавалены, потым жа пачне прасіць пазбавіць яго ад гэтага. Але, нягледзячы на просьбы, усё працягваць да таго часу, пакуль не

Кашаль каровы

Даваць карове раніцай і на хлеб. Кашаль хутка спыніцца.

Блохі

Самым простым сродкам ад блох служыць трава палы. Трэба нахлосці некалькі

Пра чыстку зубоў

На пытанне, ці трэба чысціць зубы? — прырода нічога не адказвае нам. Бяспокійна стэці жыццё і ішчына нацы да глыбокай старасці заакуваюць зубы сва